

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.281

Divendres, 3 de juny del 2016

SUMARI

- 1 Eugeni S. Reig ► El valencià de sempre: eixem
- 2 J. Leonardo Giménez ► Direcció, adreça...
- 3 Jordi Badia i Pujol ► Per un català “menys” encarcerat
- 4 Empar Moliner ► Casserolada i cassolada
- 5 Maria Rodríguez Marín ► Atles del català que es parlava fa mig segle
- 6 Teresa Tort ► Nàixer
- 7 GELA ► Vacances lingüístiques
- 8 Enllaços

InfoMigjorn és un butlletí que distribueix missatges informatius relacionats amb la llengua catalana. Es publica dues vegades per setmana, dimarts i divendres. Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots. Edició: Isabel Casadevall.

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php>. Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat.   @InfoMigjorn

1 El valencià de sempre: eixem

Eugeni S. Reig

El valencià de sempre (Alzira: Bromera, 2015), pàg. 255

eixem

Distància entre els extrems dels dits índex i polze separats al màxim.

En la rondalla «Les velletes de la Penya Roja» d'Enric Valor podem llegir:

Quedava un dia esplèndid, amb el camp cobert per un eixem de neu.

En la novel·la *Sense la terra promesa* d'Enric Valor podem llegir:

A les onze de la nit hi havia un eixem de neu per tot el poble, i molta gent romangué dins les cases amanint i consumint el sopar tradicional i després rostint castanyes i aglans a les llars calentes, on no mancava, per pobra que fos la família, el tronc maitiner de lenta i escalfadora cremació, que durava moltes voltes tots els dies principals.

En la novel·la *Ribera* de Josep Lozano podem llegir:

—Xe, tan menut el tens?

—Un poc més de mig eixem —vaig precisar-li per vore si s'ho deixava per perdut—.

En valencià també es diu: xem

La llengua estàndard sol emprar: forc

En castellà es diu: *jeme*

2 Direcció, adreça...

J. Leonardo Giménez

Levante-EMV, 16/05/2016

<http://www.levante-emv.com/cultura/panorama/2016/05/16/direccio-adreca/1418375.html>

En moltes ocasions veiem usos erronis del terme *direcció* en comptes de *adreça* o *domicili*. Per exemple «la direcció electrònica de l'empresa és...» o «la direcció postal de l'agència és carrer...». La normativa estableix que, en eixos sentits, el

terme adequat és «L'adreça electrònica de l'empresa és...» o «L'adreça postal de l'agència és carrer...». En este últim cas també es podria emprar normativament *domicili*. La paraula *direcció* té diversos significats. En general, és 'acció de dirigir' i també organització o llocs relacionats amb el fet de dirigir. L'organització material i conducció d'un espectacle, d'una obra teatral, d'un film, d'un treball és *direcció*, com ho és el conjunt de persones que dirigixen una companyia o una empresa. També l'oficina o el lloc on està el/la directora/a o l'òrgan que dirigix uns servicis o unes competències. L'acció de 'dirigir una orquestra' és també *direcció*. Però esta paraula també fa referència a orientació, sentit cap a on u o alguna cosa es dirigix, recta segons la qual es mou un cos en un moment donat: «L'autobús circulava en direcció contrària», «La carretera continua en direcció a Cullera». També té el significat de 'costat cap al qual es dirigixen els esforços': «Hem de prendre una altra direcció si volem tindre èxit en l'empresa». Però no és normatiu com a denominació del lloc ni la indicació de residència d'algú ni d'una entitat. Per a això tenim *adreça* o *domicili*. Estos dos termes són sinònims, però sols en un sentit físic. La casa on vivim és la nostra adreça i el nostre domicili, però la senya electrònica per a rebre missatges, i des d'on n'enviem, és *adreça electrònica* (o *adreces*), i no el *domicili electrònic*, no arribem a tant, no vivim en seu electrònica ni virtual. Som terrenals. I no confongam *adreça electrònica* amb *correu electrònic*. La primera ja està definida quatre línies més amunt, mentres que correu electrònic és 'enviament o recepció de comunicacions des d'una adreça electrònica', 'sistema de comunicació personal per aparells informàtics'. I no cal recórrer a la interferència de l'e-mail.

Emparentats amb *direcció* i *adreça* tenim els verbs *dirigir* i *adreçar*. Són sinònims en els sentits de 'fer anar dret a algú o a algun lloc': «El vam adreçar/dirigir directament al cap de secció», «Ja no sap a qui adreçar-se/dirigir-se». També 'parlar o escriure a algú': «Es va adreçar/dirigir als assistents per demanar-los el vot». Així mateix, «adrecem/dirigim la mirada cap a l'horitzó en pla romàntic, o no». I moltes vegades adrecem/dirigim la mirada al vore passar una xica o un xic guapa/guapo (segons orientacions i gustos). Però altres accepcions pròpies de cada un d'estos verbs són diferents. Per exemple, *dirigir* també és 'governar, regir, conduir', de manera que es dirigix un govern, una banda de música, una pel·lícula, les obres d'un edifici, una fàbrica, un projecte. I *adreçar*, a més de les coincidències amb *dirigir*, és 'posar dret o pla allò que està tort, encorbat o doblegat'. També 'obligar algú a corregir-se': «Caldrà adreçar el xiquet, perquè va molt desencaminat».

3 Per un català “menys” encarcerat

Jordi Badia i Pujol

Blog *El clot de les Ànimes*, 26/05/2016

<http://blocs.mesvilaweb.cat/jbadia/2016/05/26/per-un-catala-menys-encarcat/>

Si viviu al Principat i teniu una certa edat, deveu recordar que, abans, **menys** no ho deia ningú: la gent deia *menos*. A les Illes Balears deien i diuen **manco** i al País Valencià, sobretot al sud, sempre han dit **menys**. Amb l'escola i els mitjans de comunicació en català, al Principat es va recuperar **menys**, que es va difondre pertot.

Però ara se sent massa. No vull pas dir que s'hagi de tornar al *menos*, sinó una altra cosa: que no hem de dir *menys* sempre que en espanyol diuen *menos*. És a dir, que n'abusem, per influència del castellà. Aquest abús, de fet, demostra clarament com una llengua en pot desfigurar una altra, perquè ben sovint allà on s'entafora el *menys* s'altera la frase tradicional.

I què hauríem de dir, en compte de *menys*? Doncs allò que sempre havíem dit: principalment, **no tan(t)** o bé **més poc**. En volem exemples?

- *Per què les dones cobren menys que els homes?:* **Per què les dones no cobren tant com els homes?**
- *A la tarda, hi haurà menys ruixats que al matí:* **A la tarda, no hi haurà tants ruixats com al matí** (o, amb un matís: **A la tarda hi haurà ruixats, però no pas tants com al matí**).
- *Beveu menys (ordre):* **No begueu tant.**
- *Beveu menys que abans (afirmació):* **No beveu tant com abans** (o bé **Beveu més poc que no abans**).
- *Els aliments menys saludables:* **Els aliments més poc saludables.**
- *Ara hi ha menys feina que anys enrere:* **Ara hi ha més poca feina que no pas anys enrere** (o **Ara no hi ha tanta feina com anys enrere**).
- *Cada dia dormo menys:* **Cada dia dormo més poc.**

De vegades, l'alteració causada per l'abús de *menys* acaba modificant l'estructura de la frase. Mireu, si no:

- *Som una societat menys civilitzada del que ens pensem:* **No som una societat tan civilitzada com ens pensem.**

- *Menys parlar i més treballar:* **No parreu tant i treballeu més.**
- *És bo, però ho és menys que ell:* **És bo, però no ho és pas tant com ell.**

L'ús de *menys* també ha esbandit tot de recursos, expressions o construccions genuïns:

- *Fa anys que el país s'ha capgirat. Tot? No, tot menys alguna institució:* **Fa anys que el país s'ha capgirat. Tot? No, tot tret d'alguna institució (o llevat d'alguna institució o fora d'alguna institució...).**
- *Fa menys d'un any que van publicar aquell reportatge:* **No fa ni un any que van publicar aquell reportatge.**
- *Al Nord d'Irlanda, la participació va ser de menys del 40%:* **Al Nord d'Irlanda, la participació no va arribar al 40%.**
- *Quants dies falten? Menys de trenta:* **Quants dies falten? No arriba a trenta.**
- *En aquest local, hi caben menys de dos-cents assistents:* **En aquest local, hi caben encara no dos-cents assistents (o dos-cents assistents encara no, o no hi caben ni dos-cents assistents).**

Un cas dramàtic és el de les hores. Per una banda, hi ha la mania (copiada del castellà) de dir *menys cinc*. Per exemple:

- *Són les dues menys cinc:* **Falten cinc minuts per a les dues (o En falten cinc per a les dues).**

Per una altra banda, al Principat el *menys* fa trontollar el sistema tradicional de dir les hores. Per exemple:

- *Són les dotze menys set:* **Són tres quarts i mig de dotze.**

Si hi afegim que alguns quan han de dir **dos quarts** diuen simplement *la mitja*, ja tenim el combinat perfecte:

- *Vaig arribar a la mitja menys cinc:* **Vaig arribar cinc minuts abans de dos quarts.**

I encara hauríem de parlar d'expressions foranes, com ara *menys mal* (**encara sort, encara bo**), *ni molt menys* (**ni de bon tros**), *anar a menys* (amb el sentit de **minvar**), *no és menys cert* (**és ben cert**)...; o bé algunes altres que són acceptades, però que tenen corresponents més genuïnes, com ara *més o menys* (**si fa no fa**). Però avui ja us he atabalat prou.

Deixeu-me explicar, finalment, que per cap d'any vaig llegir aquesta frase d'un filòleg: «Espero que el 2016 tinguem un català menys encarcerat.» I vaig pensar que hi havia gent que hauria de rumiar més bé les coses abans d'escriure-les...

Si teniu suggeriments, deixeu un comentari al [blog de l'autor](#), on també podeu subscriure-us per rebre un avís cada vegada que hi hagi novetats.

Vegeu també ["Menys recolzar"](#), de Ramon Torrents (blog Raons de llengua, 28/01/2016)

4 Casserolada i cassolada

Empar Moliner

Ara, 28/05/2016

http://www.ara.cat/opinio/Casserolada-cassolada_0_1585041534.html

Un cop més li foto un glop a la petaca i llegeixo a tots els mitjans en català que al barri de Gràcia hi haurà una "cassolada" convocada pels desallotjats del Banc Expropiat "per protestar per la decisió judicial i per les actuacions policials des de dilluns".

Si algú diu que a Gràcia hi ha una cassolada, jo entenc que hi haurà una cassolada. És a dir, que algú hi haurà preparat un menjar que "s'ha cuinat d'un cop en una cassola". Per exemple, i cito el DIEC, una cassolada d'arròs. Aquesta és la definició de *cassolada* fins avui. Per exemple, una cassolada de fideus o una cassolada de sípia a la bruta. Però resulta que no, que no és això. Que el que ells faran en realitat és una *casserolada*. Un terme, és cert, que no surt al DIEC com sí que surt en castellà a la RAE.

Una casserolada, al contrari que una cassolada, que ja hem dit què era, és una protesta que consisteix a picar amb un objecte contundent una casserola. Les primeres casserolades (*cacerolazos*, se'n diuen també) vénen de Xile i l'Argentina i el fet de picar l'objecte amb què se sol cuinar simbòlicament vol demostrar que qui protesta té gana i no en té ni per menjar.

Una cassola és un "vas, ordinàriament rodó, de terrissa o de metall, més ample que alt, que serveix principalment per a guisar-hi". En canvi, la casserola és també un vas, també rodó, sempre de metall, mai de terrissa, que també serveix per a guisar-hi, que pot ser més alta que la cassola i que, important, té

mànec. Tenir mànec és una diferència fonamental de cara a l'*escrache* o la protesta. No cal dir que si ets un protestaire molt *slow food* pots fer servir un wok, que si bé és propi d'altres latituds demostra un fervor envers el punt de cocció de les verdures i el gingebre molt lloable i, per extensió, cap als problemes dels okupes del Banc Expropiat. Si dius que fas una cassolada vol dir que convides els veïns a sopar. Que no estaria malament, després de tot.

5 Atles del català que es parlava fa mig segle

Maria Rodríguez Mariné

Ara, 29/05/2016

http://www.ara.cat/cultura/catala-dialectal_0_1585641454.html

Si d'aquí cent anys algú troba un text en què l'autor explica que “de petit anava a fer borra per al pessebre” i vol saber què anava a fer i d'on era, ho tindrà fàcil, perquè als anys 60 un pagès de la Febró (Baix Camp), quan li van ensenyar una fotografia de molsa, va dir que allò era borra. Milers de dades com aquesta, posades sobre un mapa, són claus per entendre capítols del nostre passat i documentar una diversitat lingüística en extinció.

Ja fa 18 anys que l'IEC va començar a difondre els resultats d'un macroprojecte dialectal iniciat pels lingüistes Antoni M. Badia i Margarit i Germà Colón el 1952 i reprès el 1989 per la Secció Filològica sota la direcció de Joan Veny i Lúdia Pons. Aquests materials s'estan publicant en paper i també a la xarxa. D'una banda, hi ha en curs l'edició d'un gran *Atles lingüístic del domini català* (ALDC), que va pel setè volum de nou.

Cada volum presenta un conjunt de mapes que, tal com explica Veny, permeten “tenir una radiografia detallada de la realitat plural del català que es parlava a mitjans del segle XX”. Ara bé, aquests volums, de grans dimensions i molt tècnics (per exemple, inclouen totes les transcripcions fonètiques), s'adrecen més a un públic especialitzat. Per això, paral·lelament també es publica, sota la direcció de Veny, el *Petit atles lingüístic del domini català*, que selecciona les paraules “més interessants” i té “una presentació més assequible, amb colors” (vegeu els mapes). A més, incorpora un comentari lingüístic en cada mapa. Enguany n'ha sortit el cinquè volum i al final també en tindrà nou.

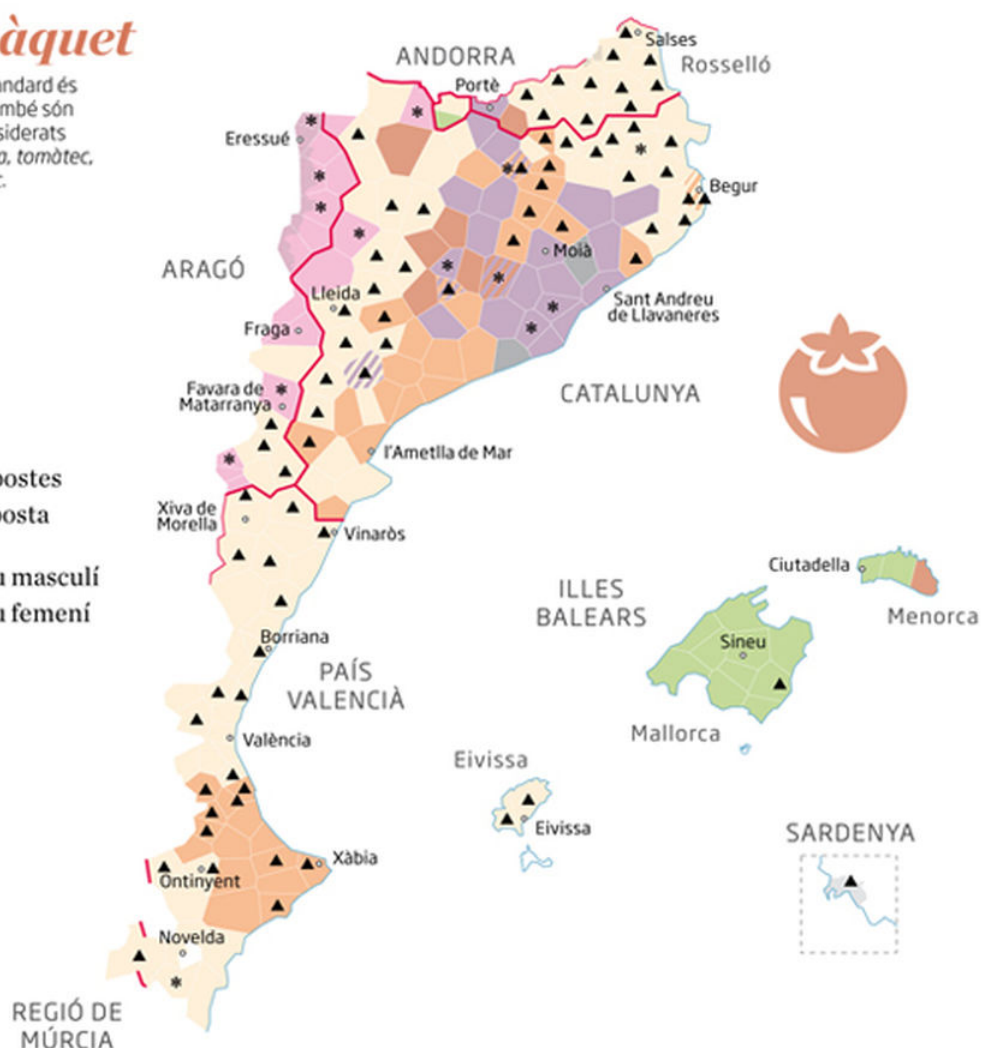
El tomàquet

La forma més estàndard és *tomàquet*, però també són normatius els considerats "dialectals" *tomata*, *tomàtec*, *tomàtiga* i *tomàtic*.

- tomàquet
- tomàtiga
- tomate
- tomata
- tomàtec
- tomaca

- altres respostes
- sense resposta

- * substantiu masculí
- ▲ substantiu femení

Però és que, a més de sortir en paper, tota aquesta informació es va bolcant a la xarxa, [a través d'un portal de l'IEC](#). Ja s'hi poden consultar els mapes dels primers volums i tota la informació relacionada amb el projecte. I tot plegat encara estarà més a l'abast, perquè s'està treballant en una aplicació que permetrà consultar la base de dades sencera.

Un món que ja no hi és

El 1954, dos anys després de presentar el projecte, Veny i Manuel Companys es van incorporar a l'equip i, amb Badia i Margarit i Colón, van confeccionar un qüestionari. "Una gran part –explica Veny– es referia a les activitats agrícoles; per exemple, hi surten eines que avui dia ja no es fan servir". Es volia que hi hagués representats tots els aspectes de la vida i de la cultura rural catalanes de mitjans del segle XX. Per això hi predominen les feines del camp, però també hi ha parts del cos, de la casa, del vestit, relacions familiars, jocs infantils,

oficis, animals, vegetals... L'afany dels investigadors era salvaguardar el patrimoni lingüístic, però aquests materials també han acabat sent el retrat d'unes formes de vida, "un reflex etnogràfic de l'època".

Ara bé, es va considerar que la recollida de dades no s'havia de limitar a les zones rurals. En els 190 punts d'enquesta escollits hi ha tot tipus de poblacions: "Les petites són interessants com a bastions de resistència; les ciutats i nuclis populosos, com a forces d'expansió de novetats de la llengua". Això sí, a l'hora de fer la tria d'informadors es va buscar, entre altres coses, que fossin d'edat avançada, fills de la població i poc escolaritzats (perquè així estaven menys interferits per altres llengües). I també era preferible que estiguessin familiaritzats amb les feines agrícoles. El problema és que si es dedicaven al camp no podien deixar de treballar més d'un dia, i les enquestes en duraven dos o tres. Per això, sovint calia més d'un informador per enquesta. I al final van arribar a ser gairebé 500.

Sense piles

Per fer totes aquestes entrevistes van caldre uns 60 investigadors i ajudants. Molts eren joves professors i estudiants avançats. Veny també hi va participar: "Era el primer cop a l'Estat que es feien gravacions amb magnetòfon". Però diversos inconvenients, com la falta d'electricitat al camp (encara no hi havia magnetòfons amb piles), van fer que al final només es gravessin sencers 35 qüestionaris i de la resta se'n van prendre notes en paper. Per sort, al final del qüestionari, es demanava als informadors que parlessin lliurement i se'n conserven moltes gravacions (que també es van publicant en una col·lecció d'*Etnotextos*). Els fruits del projecte, doncs, no s'acaben amb els atles, sinó que el material també pot servir per preparar estudis de sintaxi i entonació dialectal i fins i tot de base per a un diccionari dialectal que en complementi altres d'existents, com el *Diccionari català-valencià-balear* d'Alcover i Moll (que és del primer terç del segle XX).

Com recorda Veny, les converses amb els informadors proporcionaven molt material extra. I també multitud d'anècdotes: "El juliol del 1968 fèiem l'enquesta a les Paüls (Alta Ribagorça) en Joaquim Rafel i jo. Com que el magnetòfon s'havia espatllat, vam sortir cap a la muntanya amb l'informador. Després de fer preguntes i repreguntes, vam fer un descans durant el qual el pastor va treure un tros de pa amb pernil i la bota de vi. Ens va convidar a participar en l'esmorzar i no vam resistir la temptació de tastar el seu vi, que vam elogiar molt. Ell va subratllar-ne l'alta qualitat tot dient que hi havia barrejat... (no li sortia la parau-

la). Nosaltres pensàvem que hi hauria posat alguna herba camperola, però, no, al final va poder completar la frase, tot dient: «És que hi he posat... coca-cola!»

És evident que si avui es fessin enquestes, no hi hauria aquestes limitacions tècniques, però la riquesa dialectal tampoc seria la mateixa: “Es va fer en un moment important, encara no havien irromput els mitjans de masses i no hi havia un estàndard popularitzat que contribuís a la igualació lingüística”. Un procés, d'altra banda, “que té lloc en totes les llengües”.

Vegeu també els mapes dialectals per al [solatge del vi](#), l'[albercoc](#) i la [rosella](#)

6 Nàixer

Teresa Tort

Blog *Agafada al vol*, 18/05/2016

<http://blocs.mesvilaweb.cat/ttort/?p=269061>

Certesa és un concepte sòlid, poderós. N'hi ha tan poques, però, de certeses! La complexitat i la incertesa s'infilten per tot arreu, ho empesten tot. Potser per sort, fins i tot.

Recentment, he tingut l'honor de compartir un espai de reflexió molt fructuós en un antic vapor restaurat, davall d'unes bigues que construïen un sostre de solcs triangulars. Sota l'arbitri de l'Imma, que dubta i busca respostes. El seu domini són les pugnes entre la norma i els usos en els diferents registres. I té la generositat de fer preguntes en veu alta.

Com és el nostre estàndard? Es mou? Quin respecte ens desperta? Quin coneixement en tenim els parlants: tots els parlants? Només n'hi ha un, d'estàndard? Per què tenim tants dubtes, encara que modelem la llengua amb les mans un dia i un altre dia?

Com més va més, sóc conscient de la nostra singularitat. Som únics perquè, en algunes lluites, estem sols. Per justificar la distància entre la llengua escrita i l'oral ens podem referir a tot un ventall de llengües en què aquest fenomen no representa cap handicap per als seus parlants. Tenen assumida la variació com un fet natural. Però nosaltres tenim altres maldecaps afegits, que ens presenten un panorama més borrós, més indesxifrable.

A la variació geogràfica del català (gens fora del que és comú en altres llengües), s'hi afegeix un percentatge molt elevat de població que no ha estat escolaritzada en la llengua del país o que ho ha estat només parcialment. S'hi afegeix que els catalanoparlants hem estat incomunicats, aïllats i separats entre unes àrees i altres del domini lingüístic. I s'hi afegeix que el nostre espai comunicatiu és ara multilingüe, amb una hegemonia efectiva del castellà en molts espais.

I dubtem, és clar. I ens equivoquem, no ho cal dir. Per tant, busquem fórmules nítides. Solucions inapel·lables. Però hem d'aprendre a conviure amb aquesta complexitat que ja és intrínseca a tot el que som, a tot el fem, a tot el que somiem.

Escoltant l'Imma en el Vapor Badia, vaig recordar que fa poquet ma germana em va demanar que li corregís una postal. Li vaig canviar néixer per **nàixer** i li vaig comentar que la pot escriure tranquil·lament perquè és una forma correcta, però s'hi va resistir: 'Se pensaran que ho escric malament!' –em va dir.

Pompeu Fabra va deixar escrit aquest verb el 1932 en el seu *Diccionari General de la Llengua Catalana* i encara ara el 80% de les amigues ebrenques que he consultat no tenien consciència que aquesta forma fos normativa o, simplement, acaten sense condicions les formes de l'estàndard més general i bandegen de la llengua escrita les formes pròpies del nostre dialecte. I per què? L'explicació podria omplir les pàgines d'un llibre.

Sintèticament, aquestes tries s'entenen perquè *nàixer* –que surt a tots els diccionaris!– no apareix als llibres de text escolars ni a la documentació oficial. Com tampoc hi apareixen **traure**, ni **jaure**, ni **tindre**, ni **vindre**, ni **valdre** ni **llançar** (quan volem dir *tirar*). Ni tampoc tenen presència en les novel·les que havíem llegit; fins que hem descobert els llibres que pugen del sud: Sènia enllà.

Faig una pregunta: quins límits se li han de posar a aquestes formes dialectals –normatives i genuïnes– en els registres més formals del dialecte tortosí? Jo diria que no cap. La unitat de la llengua és una realitat més profunda, que no hauria de perillar pel reconeixement ple i total d'aquesta variació.

I acabo amb un aforisme que em va arribar l'endemà de la trobada sabadellenca:

“Saber dubtar és més difícil, però molt més interessant que creure.”

De Josep Ramoneda, publicat a [Minimàlia](#).

Si voleu fer-hi comentaris, visiteu el blog [Agafada al vol](#)

7 Vacances lingüístiques

GELA (Grup d'Estudis de Llengües Amençades)

VilaWeb, 22/05/2016

<http://www.vilaweb.cat/noticies/vacances-linguistiques/>

Per si encara no heu decidit on anireu de vacances, se'ns ha acudit d'oferir-vos quatre destinacions possibles a Europa mateix. Us proposem de descansar, veure món, fer cultura i tenir contacte amb llengües que als europeus mateix ens passen desapercebudes i que alguna, d'aquí a dos dies, tindrà darrers parlants, o que ja els té o que ja els ha tinguts. Interesseu-vos-hi. Com ho viuen? Quina percepció tenen de la llengua del territori? Fan res per revitalitzar-la o no els cal? Quina mena de presència pública hi té la llengua pròpia?

Hem triat llengües vinculades a un territori, però que no tenen un estat en el qual siguin la llengua dominant. Podíem haver-ne triades moltes d'altres, com ara el caixubi (parlada al nord-oest de Polònia), el sòrab (parlada a l'est d'Alemanya), el bretó (parlada a la Bretanya), el sami (parlat a Lapònia, on també es parlen moltes més llengües), el cors (la llengua pròpia de Còrsega), el romanx, el friülà, el gaèlic escocès, el frisó o tantes altres. Un altre dia. Avui us proposem de visitar els territoris on es parla asturià, occità, còrnic i feroès. Comencem per les que ens són més properes.

Quan es parla de les llengües autòctones de l'estat espanyol, molt rarament s'esmenta l'asturià, que també rep el nom de bable, astur-leonès, asturiano-leonès o leonès. De fet, no té l'estatus de llengua oficial en seu propi territori. En canvi, la variant mirandesa, parlada per unes 15.000 persones a l'extrem nord-est de Portugal, al districte de Bragança, hi es cooficial amb el portuguès i a les escoles de la zona s'ensenya com a assignatura opcional.

On té més parlants és a Astúries. L'Academia de la Llingua Asturiana, que té la seu a Uviéu (Oviedo), es va crear el 1980 i té per objectius la normativització de la llengua, l'estudi i la difusió de la llengua, la literatura i la cultura asturianes. A més, ha creat el diccionari de la llengua, que podeu consultar a [la seva pàgina web](#). De fa uns anys, cada payarés (onzè mes de l'any) organitza unes Xornaes Internacionales d'Estudiu. L'any passat se'n va fer l'edició número 34.

Si us decidiu per aquesta destinació, passeu per Uviéu a visitar la catedral, la plaça de la vila, l'església de Santuyano (San Julián de los Prados) del segle IX i el barri vell de la ciutat. La ciutat té una mida molt humana, de manera que no us calen més d'un dia i mig o dos, tirant llarg, per tenir-la ben apamada. Pels

voltants, hi teniu el palau de Santa María'l Naranco (Sta. María del Naranco) i a pocs metres l'església de Samiguel de Lliño (St. Miguel de Lillo), un conjunt pre-romànic del segle IX que és patrimoni de la humanitat des de 1985.

Si sou amants de la muntanya, arribeu-vos al Naranjo de Bulnes, que forma part dels Picos d'Europa. Si no patiu el mal d'altura, podeu pujar a Bulnes des de Poncebos amb el funicular; si teniu pràctica en el muntanyisme, podeu pujar-hi per la canal del Texu. Per la zona també es poden fer excursions a peu. Si tireu més cap a mar, aneu cap a les viles de pescadors de la costa i passeu per Xixón (Gijón). En aquest enclavament, s'hi instal·laren els asturs i posteriorment els romans.

Tornant a la llengua, en les darreres campanyes electorals, els partits polítics l'han tornada a deixar en segon terme. L'asturià té mala peça al teler. Quin repte els podem proposar? Individualment, si més no, anar al territori i interessar-se per la llengua i pels seus parlants.

Segona proposta: l'occità. Aquesta llengua ens és molt propera, és romànica i en deveu conèixer una variant: l'aranès, la llengua pròpia de la Val d'Aran, que actualment és cooficial a tot el territori català, encara que tot sovint ens n'oblidem (vegeu [el nostre article 'Òc òc'](#), del desembre del 2014). L'occità (anomenat provençal, llemosí o gascó, segons la regió) també es parla en algunes zones del Piemont i, sobretot, a la meitat sud de l'estat francès. A l'època medieval va tenir una gran potència literària a l'Europa central i del sud. Actualment, en bona part del territori històric, la transmissió de la llengua no hi és garantida.

Podeu començar el viatge pels Pallars i, de passada, familiaritzar-vos amb el pallarès, que hom intenta recuperar, per després anar cap a la Val d'Aran pel port de la Bonaigua. Al Jussà, us recomanem que visiteu el museu i les botigues de Salàs de Pallars. Al Sobirà, podeu fer nit a la Vall Fosca i descobrir els racons màgics de la vall. Al [butlletí digital SENDÈRIA](#), hi trobareu molta informació.

De Vielha podeu anar cap a Tolosa de Llenguadoc, passant per Banhèras de Luishon (Banyeres de Luchon). De fet, a Tolosa també hi porta l'AVE des de Barcelona en unes tres hores. La ciutat és coneguda per 'ciutat rosa' pel color de les construccions, que són de maó. Un cop a Tolosa, de seguida veureu a molts llocs la bandera occitana. L'occità no hi és gaire present, però. Amb tot, hi ha l'Ostal d'Occitània, lloc de referència de la llengua i la cultura occitanes. Al centre de la ciutat, hi trobareu alguna llibreria especialitzada en l'occità. No us perdeu la basílica de Sant Sernin, l'església romànica més gran d'Occitània.

Tolosa té una important indústria aeroespacial, seu de l'Airbus, a la 'ciutat de l'espai', que es pot visitar.

Pels voltants, us recomanem Moissac, amb l'abadia de Sent Pèire i el Palau Abacial, d'estils romànic i gòtic. Arribeu-vos al Canal de Migdia a fer una caminada sota els plàtans i veure el funcionament de les rescloses, que a l'estiu són un no parar. El pendent d'aigua de Montuèg resulta curiós; és una mena de funicular que permet a les embarcacions d'estalviar-se cinc rescloses, però actualment és fora de servei. També hi ha tot de poblets amb places porticades i mercats que paga la pena de visitar. A l'Albi, on va néixer Toulouse Lautrec, podeu visitar-hi la ciutat episcopal i el museu.

L'occità no ens resulta difícil d'entendre, i encara menys de llegir. Amb tot, us pot ser útil de tenir a mà el [vocabulari bàsic català-occità](#) que trobareu a la xarxa en format PDF.

Tercera proposta: el còrnic. Ara anem una mica més lluny per trobar-nos amb una llengua celta que es parlava a Kernow (Cornualla) i a Ynysek Syllan (les illes Scilly), al sud-oest d'Anglaterra. Les llengües celtes formen un subgrup de la família indoeuropea, de les quals encara sobreviuen l'irlandès, el gal·lès, l'escocès i el bretó; el manx es considera extingit. El còrnic fa més d'un segle que ja no té primers parlants, però avui dia alguns parlants la tenen de segona llengua. Durant el segle XIX només algunes persones en tenien algun coneixement. Al llarg del segle XX hi va haver intents de recuperació: se n'impartien classes nocturnes i es van editar alguns llibres. Actualment, es pot veure en algun rètol, s'hi celebra algun servei religiós, se n'edita algun diari i el 2010 va començar a ser la llengua usada en algunes escoles bressol (a veure si en trobeu alguna!), però tot de manera molt i molt modesta. Veurem si mai s'arriba a revitalitzar del tot.

Aneu a Pennsans (Penzance), un petit poble de pescadors a l'extrem occidental de la regió. És a 500 quilòmetres de Londres i a uns 125 de Plymouth, poc més d'una hora amb cotxe o a unes dues hores amb tren des d'aquesta última ciutat. Al port pesquer hi podreu menjar rap i llenguado de gran qualitat. També hi podeu agafar vaixells per anar cap a Ynysek Syllan.

A Kernow podeu visitar uns quants llogarrets, com ara Porthkovrek (Coverack), Lysardh (Lizard), Porthsenen (Sennen Cove), Porthenys (Mousehole), Porth la (St. Iu) i Marhasyow (Marazion). Alguns dels pobles tenen platja i són molt tranquils, a l'agost no tant. Des de Marhasyow, podeu arribar-vos a Karrek Loos yn Koos (Muntanya de St. Miquel), un castell medieval que es troba en un illot i al qual, si la marea és baixa, es pot arribar caminant per un camí empedrat. Mi-

reu-vos [aquest enllaç](#). De moment, encara no té la munió de turistes que van al Mont Saint-Michel (a Normandia). De manera que afanyeu-vos a anar-hi.

A l'Almanac, el 5 de maig hi dèiem que el llatí va manllevar diverses paraules al celta que després van passar a les llengües romàniques, com ara *camí*, *camisa*, *cervesa*, *envà* i *soca*.

Última proposta: el feroès. És una llengua germànica, que, com l'islandès, el danès i el noruec, deriva del noruec antic. Compta amb uns 50.000 parlants. És la primera llengua dels habitants de Føroyar (les illes Fèroe), on és cooficial amb el danès. Segons el *Diccionari de les llengües d'Europa* és la llengua de l'administració, de l'ensenyament i dels serveis religiosos i té presència a la ràdio, a la televisió i a la premsa. El danès és la segona llengua de la població (ja ens agradaria aquesta situació, oi?). O sigui que no li ha passat com al norn, que s'havia parlat a Hialtland (illes Shetland, en norn) a Alba (Escòcia, en gaèlic escocès), potser perquè els feroesos estan orgullosos de la seva llengua i la seva identitat.

Té 4 declinacions (nominatiu, acusatiu, genitiu i datiu) i 14 fonemes vocàlics (6 més que el català). Alguns creien que era un dialecte de l'islandès perquè gramaticalment són semblants i per escrit són mútuament intel·ligibles. Curiosament, té diversos dialectes i alguns són intel·ligibles entre ells.

El nom de Føroyar significa 'illes de les ovelles' i n'hi continua havent perquè no els falta pas el menjar, hi ha gespa a tocar de mar, però no té boscos. Potser hi podreu veure foques marines i balenes d'aleta llarga. Pel que fa a ocells, hi ha frarets i, és clar, ocells marins. Hi veureu aigua pertot arreu (mar, rierols, cascades) i molts penya-segats. També hi podeu practicar el senderisme.

És un conjunt de divuit illes que no formen part de la Unió Europea, tot i pertànyer a Danmark (Dinamarca). Actualment, s'han construït túnels i ponts que comuniquen algunes de les illes. Es pot arribar amb ferri a la capital, Tórshavn, des de diversos punts, però sapigueu que de fa poc més d'un any hi ha vol directe setmanal des de Barcelona.

Si us decidiu per alguna d'aquestes destinacions, o per qualsevol altra que tingueu pensada, no oblideu allò que dèiem al [decàleg 'Sigues lingüísticament sostenible'](#): "Practica la diversitat lingüística quan et moguis pel món, prova de parlar les llengües dels llocs que visites, com menys s'esperin els teus interlocutors sentir-te dir coses en la seva llengua, més se n'alegraran."

8 Enllaços

- ▶ Xavier Aliaga, ["AVL i RACV: pacte innecessari, deshonest i contraproductiu"](#) (*El Temps*, 29/05/2016)
- ▶ Josep Miquel Bausset, ["L'idioma valencià i l'allioli"](#) (*Levante-EMV*, 31/05/2016)
- ▶ Abelard Saragossà, ["Objectius valencianistes"](#) (*Levante-EMV*, 31/05/2016)
- ▶ Josep Maria Espinàs, ["S'ha de parlar a Déu en castellà"](#) (*El Periódico de Catalunya*, 26/06/2016)
- ▶ Gustau Nerín, ["Quan l'Ajuntament de Barcelona va rebutjar el català"](#) (*El Nacional*, 18/05/2016)
- ▶ #40anysBressola: ["Per molts anys, Bressola" \(Joan-Lluís Lluís\)](#). Durant un mes VilaWeb publica diàriament un vídeo dels Amics de la Bressola felicitant els quaranta anys de les escoles Bressola de Catalunya Nord.